29 (222)

Тыныбектин өмүр баяны

Институт языка литературы и истории
Инв № 29

Тыныбектин өмүр баяны

(222)

29

НИИКЯЛ
2240/3

Tьnьbektin ɵmyr bajanьnan.

Çazьp tapşьrƣan
Aqtan Tьnьbekov.

НИИКЯЛ

II. Тыныбектин өмүр баяны.
1938 г.

Институт языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 29
15 стр. 1981 г.
Кир. ФАН СССР гор. Фрунзе

Институт языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 222
15 с.
Кир. ФАН СССР гор. Фрунзе

Записал и предоставил
Актан Тыныбеков

20/XI-38 г.

Инв. 222.

Мазмуну

бети

А. Тыныбеков.

1. Тыныбек манасчынын өмүр баяны. 1-15.

/араб алфавитинде/.

1938-жыл.

Институт языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 29
15 сент. 1981 г.
Кир. ФАН СССР гор. Фрунзе

تنی بەك 1846 نجی جیلدا یسیق کوکتون قاینار دەگەن جەرینیدە
توغولقان . اتاسی جاجی ابوان کەدەی کیشی بولغون .
تنی بەك ون تورت جاشیدان تارتیب دەرگەن چیلیکتی قیرەنیب -
دایم غزکو لتو کسوز بە دەرگە نچیلیك قیلیب جورو جو بولغون .
تنی بەك ون سەگز جاسیدا - اتاسی جافی دیب جو مو بشو وقون
قاراقول سو دو یە سینی جافری غینا بارایب یسیق کولدون برقو لاق -
دەگەن جەرینیدە جایلاب قالقان وجە تو تون جاناقچی غالەلیب قو نوب قالقان
المدا توی اتادەگەن قرزدین یرین یرداب جاتاقچی لارنا ەرمەك بولوب -
ولتورو ب تون جارچی بولغون کەزدە قاتیب قالشقان .
تنی بەك ەنیسە اتی نی جاینا جاتیب وقتاب قالقان وبەردا -
یرقو لاقیتی کون بایجی جاجی کولدون قاسا تیندا تی دو یولتو ردو -
تورو بانشقا جا کوزدنە گەن چوش - چوش ات منیسە گەن قیلیب میلیتق نایزا -
القان ەکبیر سوردو و اسبات تو کوب اداەدار # دیب اراسیدا بولوب
قالقانی کورو بە وروتە ن ورزو قوروقوب قالتاریب تو رغان .
ال تورغان کوب اداەدار دیب یتیبنە ن تولکو دەی سور ات منیسە گەن
توبوز تاارجبە ن کیسە ن کوزتان ون چیقان ماکزایی جازیق
سوردو قیرداب جاکی داان چیقیب کەلاتقان جەردە سوردو تو بار -
ەەردی جو غاحور تو بوتیلو سارای چیکلیك بیگیت وی تنی بەك
بەری باسی سوتو ای کەل دە بە جاینا جاقیریب الیب تو رغان -
ەلدین باری تاانیسا سیب جاقشلاب بایقاب تاانیب الدە ب
الدیبا نیسدا تو رغان قاتار لاشقان ەلدی قارای تو لغون نسو تو ب
یریردەن کور سو توب یرداب تاانیشقان .
تنی بەك بو یو بالقیقان سیب قاراب تو ردو .

بِرِنِيهِ سابتا بهُ شُوُ بار
به ره نُوه ر و شُول كُوُ زُ گُشال
بِرِ بِرده ن ايشِب به رح بِيه
به لِگِي ه با بار بِيه تا انِيب ال
دكُنا جانِيندا ثُ كُوُ بار
سولقا غينِدا ثُ كُوُ بار
ويرو قه دُون ده بي و شُونُو
و رِتو سودُ نُرا بُو رو و بار
اق قودُلا سينِدُو ات صِنِيگه ن
اق ولقوق سينِدُو تور كِيبِگه ن
اق كه لته بيه اسِيقار ن
ار بانِي جُو رُدُ نُوان اشِنِقان
سِيرِ نايِز ابِي قالِقيلواب
قِيلِيهِ به لوه جار قيلواب
قالِيكَا قولدُ باشُوارِيب
قاراب نُودُ رغان بار قيلواب
قابانِي بِيسِگا دُ گُوُ ساز
به رده گه ه جِهوري كه كا تالابِي
تا انِيب البقِيه وشُونُو
فابِيلاس بابِيز ه رمانابِي
هُو سُولقا نُوبِين اغابِي
قان جا قِيب دِبِي بالابِي
قازات وُجِهُون تُوُ قان
قالِيكَا جُو رُوت دون مانابِي

ار بانِي يِرِوُد بابِرِدِي
ابِيران بايِقاب قاراچِي

و كُنا جانِيندا سالقايِقان
سارالات صِنِيب زاگُقايِقان
اي قودُلانِي قالقانُواي
الاغار كُوُزُو جُولقونُووِي
ه اكِي يُبِيني نِيث ارابِي
ه اكِي ازامات قونقونُووِي
قارا صُو رُوت نُوثر جُوزدو
قاراسالكُن كُوُ زُوكُن نُويِقو نُووِي
قاهِيرِيب جِقِيسا دُو شِعانُوي
قان جُوُ تنكُو رِتُوب سُويِقونُووِي
ا سِيز قانِدِبِي الماصبات
انِيقتاب بايِقاب تا انِيب ال
اتِيساكُن دوزُوكُن تُولقونُودِي
ار بانِي يِرِوُدُ الاكه كُن
ار قا جاره جار دام به قوتُووِي

الاكه كُوبِي جابِيندا
كُوُ اد جُولوق سينِدُوات صِنِيگه ن
كُوُ اد كُوُ به سينِدُو تُون گِيبِيگه ن
اق سا قالِي جُو شتادهي
دُ ستوُ قانِش هِيسته دوي

کۆلۆم سۆزەم سۆیلەگەن
کۆلدۆ جۆرتۆ بیسلەگەن
جیریم تالیپ جوبیوغون
جیرایی کەتیپ وکبوغون
ماگا اسیدا ایزیشی جوق
اق جۆزدۆنۆ بیریجە جوق
سۆلدۆ سۆزدۆی کە ربلەگەن
سۆیلەسە ادام ەریگەن
مارانقیدا جولتابقان
قاپیادان سۆز تابقان
قارییا باقای اقسا قال
قاق وشۆنۆ تاانیپ ال

بایزدین سولعاق جانینا
کوك الاتی الدینا
جازی ماگدای جایق توگە
جالین جۆرەك قیرغیجا کۆز
قیراچا مۆرۆن جانی ۆزۆن
سەیرەك ساقال قارا سۆر
قیران جۆباق مۆرن ۆشۆل
اتو انیپ چیقسا اق جولتوی
انیشقان جوو قاسانقولدوی
ساقا رغا بارسا اق جولتوی
سایشقان جوو غاسان قولدوی

اینکۆل ماناسی بایزدین
ادامدان جاقین ییناسی
انیق بایقاپ تاانیپ ال
اقبالتا قانزین چۆ بانی

ەرجۆ باقیتین جانینا
قاق تەلکی میپ قامیقان
اق شۆ مغاردای جامیقان
قالیکا قوشۆون دۆشمانزان
بالتا نباغان جالیندان
قابیلان بایزدانا تاسین
باقی سینا تابیلقان
دیرومتۆ معەلیب ەرسیرقاق
ورجاشینا اقابیلقان
بۆ دۆینەدە جولدو شۆ
اقیرە تونە قولدو شۆ
الماسبەت جۆباق قاتارلۆ
اینی لۆ سیرقاق جولبورسۆ
استاچە کنیك تابقاچاق
اقیلمان بایز ەرسیرغاق
ایق تونۆن بەلیکی لاب
ایتپ جۆرگۆن انیق تاب

ەكلىنى ساباتا قىرىق كىچە
ەرەلدە ەردىن بارى وسئول
قىرىق چەرە بولۇپ اتانىپ
قىلىچ دى بۇزغانە شەرە وسئول
اربافتو بالىز اتاهدىن
اينشقان جەوغابالى وسئول
ارقا جاقتا قالىدى ەل
الىتى سان نوغوى ەل وسئول
الەاصە نوين كۆلچەرو
اينتىپ تۆرغان ھەرە وسئول

جاينىچ داتۆرغان جاينا قان
جاراغىن كۆندە شايلاقان
قىزىل بوردىك اتمىنەن
قىلىك مۆرگۆ تۆدن بۇشەرلەن
قوشقۆن سوز جەدنۆ قولوشقون
قوكۆرباىدى سوسلوبىقون
ەلى جەوەر چىقسەن
ەنە دەن باغىب ئەلىتسەن
ەرەن گىپسەن دوشمانوين
ەسەبىن قولقوب ريشەن
اقىشىن دولو تولتوبدون
اتىن ملغا مىنىگزەن
مىنىقو جونون قاراو لفوق
قانىغو رەدنو كىيىگز مەن

جەنىچ قالىپ جەبىلسەلەن
قونوا قتاقى لەزىنىدە
وسا ەكى جىلى تەنتى لەن
نوخوىدۇ قايرا جوخوۇلتوب
قالىپىنا لەلىترلەن
بالىن باله ە بودغان بول
بە جىندەان جىلقى قودغانبول
الەاصە نوين قونوۇ وجۇن
بە جىندەلى باەنوەن
بەشتى ۇلتۇ رۇب سوۇغانبول
مانا ستان جالقى تۇدغانبول
بالىزدىن قونون قودغانبول
قوكۆزبايدى ۇلتۇرۇب
قولۇن قانغا جودغانبول
قان جەرو نون اغاسى
كۆل جەرد نون اباسى
ايتى لۇ بالىز سەەنەى
ايكى لو كۆن بالاسى
بارى سىن بىردەن كۆز ستوۋتۇم
كۆكۆ لوكە جات قىلىب
ەسى توقتو توۋب قاراچ
قايىب نان بىزكە تۇشبولدور
قاتا لاب بارىن ساناچ

قالیزبای جوُر گوُن ووزوُدکوان
زایبه قوُا روُشو مانابستی
قانارقا یربیه سه نداقی
قالار جاغیشا قاراقی
قالیققا جیقیلک اتاغیشا
قابیلاتوین توُسقاسین
قالیشا فرقیزه لینه
قالیزدوُ قا جاراجی ، ده ب کوُلوُن کوُنشهی جاقیین کوُرسوُ توب .

ته ۵ ته تیگی ماُنداسی قارا رغان قالیلا ه ل قوگوُد ربایدیل قه لوُ .
یزدی قوُد ب له للات ، یراق یزه جی توسوُ ب توُ د وُب الدینان قایرا
سایب تیج یراقاسین چیقارسب له تیه یز اندان قاجیقان بویودن
له تیجی بیز ، ه جی تنی با ك ه رنه کُن قوتقون جه رسیگی ده قاراقوی
سو یوُللات و شوتوُ ما قانسی بایتردیین اوباغینا اتا ب قدیقوُن
و شون قوی سو یقون جاردکی ه لله بایتردان یرداب جه ر :
الله ر بایتردی ایشب جوُ ر ه سه کُن مایب یولوب قالاسیکا ده :
سوُزوُن موُتوُره ه له کته — مانامسی نبایتر قیلغاییب قاراب
وی تنی با ك یزدیین و سوُ ل جوُروُ شوموُزدو تا رشتابای ایسب
جوُ ر ده ب قارا قا نزا کوُزوُ نه تیگ باغیب قارای المبای —
ما قوُل بایترده ب تنی با ك جاردی قارای قالقانزا —
جوُروُ کوُله تیگی تی توزوُ جوُ وُباق یولوب قالوی ده ب
کوُ گنگوُره گنله ن ایسباتسو قایزیب وُ غوُ لوب قالیشا ه ل
دوُرباب قالوی جه ر دیین باتی وُ میوُ قان قالکا یولوب —

قايدا له نسه نى بيليمه ى چورد و لكگوره گه نسيب قالدى.
نينى به ك چو چوب ويقولوب قاراسا — اتى نيڭ جانيندا —
توشوگونونى ونستونوه — ونولوته رده ب الى قوروب
چارچا ەان سيب چوره گى توۋسولەه ب چيلاك ايلاق —
چيلاك بالحه ولتوروب قالغان.
قاراسا تاكى جبەه كنه نيب اەارا جاستاب قالغانيڭ كوروب
اتيودى وشقو قوبيونوه ب تەورى قورتا باەان دە [illegible]
سب نوونەان اتيڭ جوگه نيڭ اليب گيشه ني ەه نەن وشقوقويوب
چوره گى توقتولبوى اورى بارى باسيب تورۇب چورچاريق
كورۋنسه نوه باراقى دوبوگو باراينچى ده ب چونوت قالدى.
دوبونون تەگه ره گينوه ورتوله ەەگه دەى جاگى تاباقيني —
دورونواى اتوبن يُزده وين كوردو.
توتوه لعى وزو توونەان چرگه بار سا چيلاك ايلاق گيچ نين
يزى بار. وتو گون چەچبه بوتوچ چەنەب كورسو قاديع لحى
وزونون يزيندەى بولوب كورونەت.
ولتوروب قوران وقوب باتاقيليب دوبونون تەگه ره گيين
~~[illegible]~~ دەنى يزدە ردى كوروب ايراكا تاكى قاليب كون چقار
تاجاقيه قايب له ليب اتى نيڭ تە رين قريب سوتاريب
براز جالوريب اليب جاتاقيلار ەەنەن قوشو شوب —
~~[illegible]~~ جونوب له تيب باراتيب ويقو سوله ليب باسترالبى
كيشه نيڭ ساليب اتيڭ قويوب وين قزيل سوو نون بوبوتاجاتيب
وقتاب قالدى.
توتحو ودەان ەالدا وى تنى بەك توو رباسيگبى دەلەن —
وين ديقيب اتوبن دوبوقتو له لله نزەى بولدو.

جو جوب ويقونوب كەنيب ەكى جاغين قاراسا ەچينە رسە جوق
اتوانيب اليب جۇرۇب ولتۇرۇب شالبالداقى جيرما جاقتى
ۇسيلۇۇ جاناقيى ئا باريب تۇشتو،
دو كۇسۇۇ جەركادان ولتۇرئان پرتوب ەلدين جانينا باريب ولتۇرا
رى مەنەن ون ـ ون بەشچە قوى ايداب قيمزا ئشيغان پرتوب
جيگيتتەرگە اليب ولتۇرئان ەلدەرگە قيمز بەريب باتىرسەن
قايدان كەلديڭ ؟ قايدا بارا سيڭ ؟ كيم بولوسۇڭ ؟ كيم دين —
بالاسى سڭ دەب جۇنۇ جاسيا سۇراشب پرىنان سالا
پرى ەرمەكتەب ولتۇرۇ شات،
قيني بەرگ جۇنۇ جاسيا ايتب بولغونۇ ون كيين ەە مۇززانە مينە
ۇنۇۇ رۇلا بار دەب قيمز قا قيرى ئان جيگيتتەرگە ەجە قيليب
سۇرا اي بەر ريشتى ،
قيني بەرگ توى اتا دەگەن پرييم بار دەب جووب بەردى.
ەە تو باناكى ايتب كۇرجۇ ۇئاليق دەشب جان الين قويبوى
قيسانانا — باتىرلار توى اتانى ناگا ئشقىا ايتا مين
انان ۇيگە كيريب ايتب بەرە ليسا جارجاب تو رام پرازەساليب
الا ليسا دەدى ،
جووق كيمينە ايتب كۇرسۇرت جاقچ بولسو قوى سويۇب ايتشى
رايز دە شب ەرىكيلەن جيگيت تەر جابالا ئانا —
پرتوب ايشقانين بۇرۇۇ قاراجاناغان ۇزۇن بويلۇۇ قارا
كيچە ـ وى بالدار بۇل بالا مەين توى اتا دەگەن پرى بارتۇر
بابى بى : ناگا ئشقانغا پرداى مين دەب ولتۇربابى بى ،
پرقويۇلار دى اليب كەليب سويۇب ـ پرجوكۇۇ رااق ۇيگە كريب
بالدار دين بارين جاقريب اليب قويۇن ەلين جەب —

بۇل بالام دين يرين ۇنۇب ەورتەلۈ وشول قويۇون ەەلىي
ين چۇمۇ شۇون ~~كوكوب~~ كوبتوب اشار قىلىب بۇتۇرۇب بۇربەى
سيڭە ربين ؟

ماقول - ماقول اباج يراسى ايسات توقومۇون ۇيۇون تازالاب
يگز سالىب وشونۇو ولتۇ رايزدە شب توبتو شوب تورغان
قويۇون ير قاراقويۇ الىب لە ليشى .

قاراقويۇ كۇرگۇنو - تينى بۇ كلىن ەسينە تو شۇب مانامى
بايزدين ارباغىسا اناديو دە ب شۇيشۇ ارناب ولتورات .
توفتو وسۇون افسا قالدين ۇيۇن شقالاولتۇرۇب قانا
قانا بايز ۇنۇرۇلۇ بولسو ساله مى دە شب قاراب ولتوردۇ
تينى بۇلۇ تو ى اناىنى ايسا يس دە ب وكتوى لورسو
وب تينى بۇك مانا سى بايزدى ايشاق ەممى بۇ لەرۇ دە ب
ارقا سيار تۇرەت .

چوچۇقان سيب تنى بۇك ەكى جاغىن قاراىب يردايتيو دە ب
تو ى انانا قامىسا - وى بايزدى ايت دە ب دانى تۇرت لە ر
سيب قالات .

قاراسنە كيچ چوق تينى بۇ كلىن بۇل ئيشىن بيلە نرا كيشى چوق .
تينى بۇك قاتوۇ قيسا ايب ايتا يس دە سە مانا سى بيليمۇ يت
بيلمەن يرسين ايتوۇنا ارقا جاغىنيا ر يرنە رسە ۇرۇ قىسات -
مۇربەيت .

قارانە رگە چۇمۇ لۇبە الوا قانە اى ير قيسا لقان ئيشى لە قالىوچ
دە ب تە ريا شۇفريب ۇزۇ نەر ۇزۇ قىيلاىب جاتقا ين بيليمە
قانا بايز - قانا سەر قاچار يرداى سيا تالغا ايب قالاتۇرغان
بولۇ جۇ بولە ەلوى شىلويك قىلا سىكى دە ب ارگى ميـ

قاقاتراب چەچەلەى باشلادى.
وى سەھن الدى ارتيكدى قاراتيب دلە قويۇ سۆزگە چيميتيش بار
بالا سىكلىپى ۲ اتيسالگ اتيساى سىكلىپى ۲ اتيشا سالگ بول قويدۇ
تۇلۇى سۆزگە دەب اچۇلاتا بەرىشى.
قيسالقالنزال چيواى الباى مالانهتى ايتيب بەرە يينىبى دەب
تينى بەرك دەكى قاغيلە قارالۇى.
وى بودوى بۇلدە رقۇل چوگۇ چوموقستون باشتالاق بولۇۇ قودو
قاقىجى بولوت مالانستى ايتيب بەر قاتا دەمى باشتادە ئيب
راشتاقى دال بەنەر ئيى - ئيى دەشيب دلديلە بارى قاراب
قالقالنزال كيبس - كۇزدەن چيليت جۇدۇ مۆب اليب ۱۱ دەب
مالانستى باشتاب قالدى.
دضيە. ايتيب قاتسقالىنڭ ۇزدۇ بيلبەيت دەت بيشچ ناشا قيلواتيب
يرداب دلتوردۆب يردۇ باقتاتاليب چيقليب قالدى.
يراق اياق قاغيترا سۆزدۇ بيلبەى دلە قولۇدۇ راقال سيب قالدى
دلتور نالزارسى - اتلا قودرنال بالاينى يردا تا يردەب دلتور دۆب
الماق بولدۇق بەپيچ دا ۲ جەدە باقشى سيماق بالا بى دەشيشە.
قوى قولا بالدار يۇل بالا چاكى دال دو لۇ نخوب چودرلگەن بالا
تۇرباى بى. شيلديكە قيليا قيلا بالدار دشيكە ردى جەب تاراقيلا
دەب تۇقتو دستۇن اقساقال دتىى چيقاوتيب دلىگە بۇريب
تينى باكىتى ارى بەرى تار نيقيلاب وى قوتو الباى دستون جداب
قويۇب قاتيب قاليشى.
دەرتەكە مەنەن تينى بەرك دساليب تۇرۇب قالقال يراق
ۇكۇ سار نار يب بۇتسەن بويۇ نرشقال سيب قالقان

تۇغقۇدۇ سۇن بالا ؛ سەن ئامىنە بولۇڭ يىرداپ چاپتىڭ دەپ
تالىپ قالۇيىڭ قاچانشادان بارى دۇشۇ بۇزاي بولۇپ جۇۋالاسىڭ
دەپ سۇۋرا ئائۇا ــ دەدى ئاپا ھە نۇدەن سۇۋ سۇۋرا پايىز
دەپ ئۇيالغان سەپ ئاتراپنى چۇۋۇپ كەتتەن .
تىنىچلىك قاراڭغۇ بارىپ ئاتا ئىسى چاپقى دىدە چاقىرىلغان
سۇۋدۇ يادا قىپ بىشىنى كۆپ ۋە لىچو لوۋ بولۇپ ەكى ۋۇچ كۆنۈن
قاراڭغۇلۇق تۇرۇپ ــ ئۇيۇقتا قايىشىپ بارايىپ چولۇ چانانىسى
يىرداي بەرگەن .
تۈنۈگۈن باراشتىغان چولۇ چۇ لار قۇسۇ لۇپ ئالىپ جۇغۇرۇ
باراشتىغان چولۇ چۇلار قايرا تارتىپ يۇرۇ قانىچە رەگە دەدەپ
بارىپ قايرا تارتىشقانلارى بولغان .
يىراق ئاتا ئانىلىرى دەپ ەاي كۆرۈن يىرتۇرۇن چولۇ يىرداپ بارغان
تىنىچلىك دۇيۇنە كەتىپ قادىرچى دەدى دەپ مەرگەن چىلىگىن قىلىپ
چۇرە بەردى يىراق ئۇيۇنى يىرداپايىپ . ئانا ئادا چۇرگەن ئۇزۇنچى
يىرداپ چۇرۇ چۇ بولدۇ .
بۇ ئارادا ەكى جىلى ئۆتۈدۇ . تىنىچلىك مەنالىسى يىرداپ دەپ تۇدۇ
دەگەن ئاركىم دەپ چاپقى ئالادۇلدۇ . ئالاچىقىدا چاپىپ دانى
ئۇقتاپ چاشتاغا يىرداقاپ ئاتا ەنەسى ئايىل ئاغاسى تۇغۇپ
چۇرۇشتۇ .
يىركۆنۈن رەدە ەلى چوچو لتۇپ ئايىل ئاغاسى جىناپ ئالىپ چاپقى
تىنىچلىكتى مەنالىسى يىرداتىپ يىرتۇنۇ تالى ئاتقاپ يىرداپ
تىنىچلىك تالىپ چاتىپ ~~كۈنۈنۈرە~~ كۆنۈ تۈنۈنۈرە دەسالىپ
تۇردۇ . تىنىچلىكنىڭ مەنالىسى بولورۇتا كۆزۈ چەتىپ
چاپقى ۋىسلونىپ ــ بۇ ل بالاسى چۇكى مەنالىسى لارغا ــ

جیجو ریب الارداں ۋلکو العریب جانا جوکی یرچیلارغا
سیاتیب باللمدین کوزون اوچیب اثان ەلگە یرداغیںدای قیلادیین
دەب کیبیح لە چسیب جاماب جاسقاب اني نونون تونزەگە نسیب بجریب
جوکباشی دەگەن مانا سچیقا جیبجردی.
جوکباپچە فانزای یرچی ەلە دەگە نزە - جوکباشم قیرغیز دییب ەکن الدیکقی -
جو مو قعو سونون بیری ەلە.
جوکباشینی ایشقان جوموخوای دەگە نزە ەلدین ووزونان کوک تونون -
بورقود رایت ەلە، ✓ تینی بجک جوکباشقا باریب ەکی ایسقا جوروب
لە لوی. جوکباشتان ۋیرەنیب لەلویح دەب مانا سنین قایسی یروقونا -
لارسیان یرداب بارەت.
ور-ونبەشە کونجە کیبیک ۋدلاب مارگەن جیلیکین قیلیب بشتەگەن -
دنووخون کیبیکتە ردی اتیب لەلیب ۋیونە بجریب قایرا دانی جوکباشقا
لەنەت.
قایترا بارسا جوکباشی ەلە ریب اتیا توقوب یرداغانزا ایریک ۋخوب -
یردا باغانزا مانا سنین تاری قینان سوراب الیب ۋجم ایسقا برگە -
جوروب کوب توسونوك الیب لەلوی.
انداں کیین کولباشینی اقیلیبک لەلدی بجک دەگەن بجو قعو لار بارده ب
کولباشینا باریب بولاردی کوروب برایسقا جوروب بول یرچیلاردی -
جوکباشقالیق یرچی ەمازەگەن دەگەن سینوی بجریب لەلوی.
تینی بجک بالیق یرچیقا دابارغان. اندان دانی مانا سنین تاری قین
کوب سوراب قایسی برچی رلەرسیمەن بایدالانغان.
قیسقا یا ایسقانزا تینی بجک ۋزنوشونزاق قیرغیز ەلینی مانا سعی
لاری ننی کوبجوغە کون کوروب قایسی برلاری مەنەن ساپاقتانە
بولوبیرینی نەن ۋلکو الیشقان.

نیتی بەك جیبرما بەجە جابنینوا قیرغیزەلینین دۆرۆسی مانانسچی سی
نین بیری بولوب ەسەبتەللەر.

بۆل ۆجۆرلاردا كۆلبا شیندا نازار یرچی مانانی جاقشی ایساپ دەب
كۆب جۆلوگۆ ایتیب جووق نیتی بەك جاقشی ایسات دەب چینبای ایتیب
ەلدەمە قویونشۆب كیجە جابیزیب نینی بەكیتی قاراقولقو جاقریب
الیب نازار مەنەن یرداشتیریب كۆرۆشكەن.

ایراق بۆل یرچیلارغا مانانسین ۆلگۆنۆنەن نارتیب مانانسین
كۆنشەزی نین سالیینب بۆتشەن جاریەجە بیسون قانا. اینقیلا دەب
ۆلعۆم قیلیب بەرینشەن.

نازار یرجاریچ كۆن یرداپ بۆتۆرگەن، بۆل كیچی كۆنشەزدی نادیردە
ۆستانا سالویرنان.

ەكینچی كۆنۆ نیتی بەك یرداپ داقی یرجاریچ كۆنۆ بۆتۆرگەن.
نیتی بەك كۆنشەزدی نامانله نۆیون ۆستونۆ ەنجیبانۆین اینیندا قی
قیزیل اریستان ەشەنلە سالویرنان.

مانانسین كۆنشەزیندە ولۆیانسالبا سا جە وشۆنۆوی یرەشەن
سالبا سا مەنۆنا قیلیچ نا ال كۆمە زنۆدار بەلە دەب چینی بای
جەكۆی بولوب جۆز سوم ایرات مۆرۆ یۆن بەرینشەن.

ایراق الله زدە كۆنۆ رمۆ كۆ القانا ایر قویمقو یر سوم المۆجۆ.
وشۆل ۆیاقیتتا ردان تارتیب قیرغیزدین جۆكۆ مانانیناری جۆكۆ بایلار
نیتی بەكیتی جاقریب الیب ایرای ەكی ای یرداتیب الیب جۆرۆب
لەیترلەن دەری بولقو.

مسال ۆجۆن نشابدان بای تیتك ۆزۆبەكتەر تۆقەمقتو سوودرو شای
دین باغی دەلەن جەردە جۆكۆ نوب بولوب وشۆنۆو جاقریب
الیب وتۆزكۆن ۆدا ایرداتیشقان.

قايسى بر جه‌رده يېڭى بچك بول مانالستى قانداى قيلب ايتب
قالدىڭ كېچه‌ده‌ن ۋيره‌ندىڭ ده‌گه‌ن سۇرووغو ربولغون .
بۇل مانالستى كۆبه كېچه‌ره‌رده‌ن سۇراب جانا كۆب ۋلاما ادامداردان
ۋغوۇ مانيه‌ن نولوقتاب ايتيج . براق بردا قان ۋجۇرلاردا ۋزۇم ـ
ازاسينوا جۇرگه‌نده‌ى بولوب نوزلوۇ وقۇيالاوىن ه نه‌سته‌ب گه‌نه‌م +
ده‌ب جوۇب بېرگه‌ن .
سه‌نده‌ن ۋيره‌نب جۇرگه‌ن كېچى له‌ربار بى ده‌گه‌ن سۇرووغو ربولغونو ـ
جه نده‌ن نه‌دا ۋيره‌نب مسۇراب الب جازيب جۇرگه‌نده‌ر بار
الار كېچ ده‌گه‌ن اشساغيباى قالي قۇرلا نوخولوق مولدو قاسيج باى ـ
باسباغيشى قوجوبه‌ردى دۇ كۆزباى جاقيپه دار جانا باشقالاردا ق
بار ده‌ب جوۇب بېرگه‌ن .
جانا يېڭى بچك ۋيۇنده براى ه‌نى اى نوۇروب قالغان كۆنده رسيده
مانالستى بر داباى قالقاندا ۋزيرب ۋزۇ ساغيب قالقانديقتان
ايبك ايماغيه جناب الب ۋزۋيۇنده دابرداب بېرزيب جوابگه‌ن .
1888 نچى جيلدار دا نارسيه ۋجاسالباىى مانالسى سه‌مه‌نه يده‌ن ـ
جازيب بېرده‌ب بۇيرۇق قالقاندا يېڭى بچك سه‌مه‌نه يده‌ن جازيب
بېرگه‌ن . براق جازدبرب الۇدا قانداى بولوبه جيقارليقينان
نوسۇنۇك البانانديقتان نولوق جازيب بېرگه‌نيم جوق ده‌ب
يېڭى بچك ايتقاندارى بار .
ال جازيب بېرگه‌ن سه‌مه‌نه يى قالزان باسوالى بولوب ارابولا ـ
تاماقا مه‌نه‌ن جيقوان .
جانا ۋشۇل مانالستى بر داشتين ارقالى مه‌نه‌ن جالدۇ بولوب
جانابيى بولوبه دابۇردۇم ده‌ب يېڭى بكين ايتقاندارى بولغون
~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

1902 انجی جیلیندا تارسیدین بایدو لو تویوق ده الّان
چه رمیندە ودرو بە جاتیب بالالسی سودرو میای عانه ن
جەهنی بای بایسا فیجه فیی برداتیب کؤروب، بالالا سودرو ینای
سه ن کؤب ار بیسا الیای سیک فود.
بایسا غیچه بوالسو دؤرۇس جیدە غیچو بولوب قالغانده له ن
ده ب سبن باریب ولتو رغانزا — ؤزۇ دە جیکیب اراکدا
جاتیب قایران بایز — قایران حالانارسی بایز قوتی ده ب
یردا قانی.

پیردا اسام ەلیچ فو بانقان
داکلیچ دی ە لسه جیقاورغان
یریستی بولوب ەه ن ۆ فیون
دؤ ولو شکو سیق ۆلانقان
قازانزاغان قالیکا جو رؤت
قانی جو به ٧ فو ماردان

بایزدیب اتیب ۆقفانزا
بارلیق ەل سویوب جاقیرغان
تاارسی فی رسو زۆنک ۆفوۆنا
تالای للر کیجی جابیترغان
تاشتا بای ایشدیع سۆزۆ کۆد
ؤزۆمه ۆزوکا تابیرغان

تا قدیرغا جاقین بولقون باییع
تانیب باراق اقیلدان
غیر غیر تالو سقام قالبادی
قیران مالاناسی بایزدان
ار مانیح ۆ شول قالایق
اربا قسوو ەردی تاشتا بای
ایشاله له ن ەلیح اریح دان

ده ب تنی بەاك سۆزکو
له للیبای ەنسی دو غانزای
فیلوب ولتو رغانزا ره نەن
فو جو ایتیب ~~[illegible]~~ له تسه ن
1902 انجی جیلدین سیتا بیرا بیدا

НИИКЯЛ
Рукопись № 240
20/XI 1938 г.

کا

تەنى بەرك ەلۋدى الىپ جاسىشىرا ولگەن ؛
وشۋل كۇنى تۇنىگى ساعات ون بولعان جاماسىنا — جار ۋەراپ
تۇسىپ تۇرعان اي ولار — ولار كەپىرگەن تۇن كەپىرىپ بارلىپ
قارارىپ اي تۇنىنى تۇسىپ قالعاندا — ەل جۇرتقا جازان
ايتىپ جىبەرگەن ؛
بىردى باقى لاردا — ايىپ تورعا سۋ جىبىپ كىرگىل تارتىپ
تىسىپ تۇرۋىپ قانا اي بارىپ كەتسە ەد ؛
تەنى بەرك قاجار ولگە ەلدە دەپ پرى پرى تاڭ سۋ ارشقاندا —
بابالى اي تۇسۇن قالعاندا ولگەن دۇبەرگە شىپ الدىكەشىپ —
جۇرگەن تۇرارىپ وقعان بىز .
دەپ بوپ ايتىلعان تەنى بىر كىسىن تارى قىپ بالالارى سۋدىر ۋشىراي
ايتىپ جۇرۋى جۇر . جازعان اقتان تەنى بىر كوف ؛ 1938 جىل
25 نى وكتابىردا .

ەسىلە رتوۋ بۇل تەنى بىر كىسىنى ەكىنشى تارىقى
بولعان جازىلدى ، ەسە بىر بۇل سۇزدەر دالى
ەلدىڭ ووزدىرا ايتىلىپ قالعاندان دىيقان .

6

Цена 55 коп.

48 листов

Продажа по цене выше обозначенной карается по закону

Тетрадь
бумажной фабрики
„Герой труда“

БССР Г. руш.

Райлит № 315.   Зак. 19?—2 млн   Формат 210×170

Типография фабрики „Герой труда

Инв. (222) (каттоо)
29.

СКОРОСШИВАТЕЛЬ

ДЕЛО №

Танибек манасчынын
өмүр баяны

/ГОД/

ХРАНИТЬ ______ ЛЕТ

Инв. (222.) 29.

Мазмуну.

бети

1. Тыныбек манасчынын өмүр баяны. 1-15.

Жыйнаган: А. Тыныбеков.

1938-жылы

(араб алфавитинен которгон:

М. Мураталиев).

1971-жылы.

Институт языка, литературы и истории Кир. ФАН ССР гор. Фрунзе
Отдел рукописей
Инв № 29
15 сент 1981 г

Инв. № (222) 29

Тыныбек манасчынын
Өмүр баяны.

Жыйнаган
Актан Тыныбеков.
25-октябр 1938-жыл.

Араб тамгасынан азыркы
Кыргыз тамгасы менен жазып
которгон
Мураталиев Маматкул.

15/XII 71-ж.

Фрунзе шаары.

Институт языка литературы и истории
[illegible] рукописи
Инв. № 29
15 сент. 1981г.
Кирг. ФАН СССР гор. Фрунзе

Инвентар № 222.

Тыныбектин өмүр баяны.

Тыныбек 1846-нчы жылда Ысык-Көлдүн Койнар деген жеринде туулган. Атасы Жапы абдан кедей киши болгон. Тыныбек онтөрт жашынан тартып мергенчиликти үйрөнүп дайыма үзгүлтүксүз мергенчилик кылып жүрүүчү болгон.

Тыныбек онсегиз жашында атасы Жапы менен жумушу үчүн, Каракол судиясынын чакырыгына баратып, Ысык-Көлдүн Бирколот деген жеринде жайлап калган үч түтүн жатакчыга келип конуп калган. Анда Туяна деген кыздын ырын ырдап жатакчыларга эрмек болуп олтуруп, түн жарымы болгон кезде жатып калышкан.

Тыныбек эшикке отонун жанына жатып уктап калган учурда, Биркулактын күн батыш жагы Көлдүн жээгиндеги дөбөлөрдө туруп баштагыча көрүнгөн чоң-чоң ат минген, кылыч, мылтык, найза алган ар бир сырдуу, айбаттуу көп адамдардын арасында болуп калганын көрүп өзүнөн-өзү коркуп калтаарып турган.

Ал турган көп адамдардын ичинен, тулкудай сур ат минген. Төө жүнүнөн боз таар чепкен кийген. Көзүнөн от чыккан. Маңдайы жайык, жазы. Мурду кырдач. Маңдайдан чыгып келаткан жээрде мурутту бар, эрди жука, орто бойлуу, сары киши жигит,— Ой Тыныбек бери бас, мындай кел,— деп жанына чакырып алып,— турган элдин баарын тааныштайын, жакшылап байкап таанып ал,— деп, алды жагындагы турган, катарлашкан элди карай колун сунуп бир-бирден көрсөтүп ырдап тааныштырган. Тыныбек боор балкыганып карап турду.

Анын ырдап айтып тааныштырганы:

Институт языка, литературы и истории Кир. ФАН ССР г. Фрунзе
ОТД. РУКОПИСЕЙ
Инв. № 29
15 сентр 1981 г.

Биринчи сапта бешөө бар.
Берендер ушул көзүң сал.
Бир-бирден айтып берейин.
Белгилеп баарын таанып ал.
Оң жагында экөө бар.
Сол жагында экөө бар.
Оироттун эзен ошондо.
Ортосунда бирөө бар.
Ак куласындай ат минген
Ак олпок сындуу тон кийген
Ак келтесин асынган
Айбаты журттан ашынган.
Сыр найзасы калкылдап.
Кылычы белде жаркылдап
Калың колду башкарып.
Карап турган баркылдап.
Кабагы бийик, өңү сөз.
Жердеген жери кең талас.
Таанып алган ушуну.
Кабылан баатыр эр Манас.
Мусулмандын агасы
Жан Жакыптын баласы
Казат үчүн туулган.
Калың журттун Манасы.
Арбагы тирүү баатыры
Абыдан башкап карачы
Оң жагында салкайган
Сарала ат минип салкайган.
Ай кулагы калкандай.
Алагар көзү чолпондой.
Эки ийининин арасы
Эки азамат конгондой
Кара мурут нур жүздүү.
Карасаң көзүң тойгондой.

Качырып чыкса душманды-
кан жоткуртуп солгондой
Азизкандын Алмамбет
Аныктап байкап таанып ал.
Айтсаң созуң толгондой.
Арбагы тирүү Алакец
Ар качан жардам болгондой.
Алакецдин жанында
Көкчолок сындуу ат минген
Көк кубоо сынду тон кийген.
Ак сакалы чуштедей.
Устуканы мистедей.
3-бет. Куушуруп сүйлөгөн.
Кулду-журтту бийлеген
Чырымталын жойбогон.
Чырайы кетип оңбогон.
Маңдайында тырыш жок.
Ак жүзүндө бырыш жок.
Сүлөзүндөн керилген.
Сынлоо адам эриген.
Караңгыда жол тапкан
Капияда сөз тапкан
Карыя Бакан аксакал
Как ошону таанып ал.
Баатырдын сол жак жанында
Көк ала аты алдында
Жазы маңдай, жамык тош.
Жалын жүрөк, кыргый көз.
Кырдач мурун, жаагы узун.
Сейрек сакал, кара сур.
Кыраан чубак мына ушул.
Аттанып чыкса ак жолтой
Атышкан жоого санколдой.
Сапарга барса сак жолтой

Сайышкан жоого сан колдой
Ашкол Манас баатырдын
Адамдан жакын өнөгү
Анык баштан таанып ал.
Акбалтакандан Чубагы.
Эр Чубактын жанында
Как тейке минип камынган
Ак шумкардай чамынган
Калың кошуун душмандан
Жалтанбаган жалындан.
Кабылан баатыр Манастын
Бактысына табылган.
Ойроттон келип эр Сыргак.
Он жашында кабылган.
Бөрүчүнө жолдошу
Акыреттик жолдошу.
Алмамбет, Чубак катары
Айтылуу Сыргак жолборсу
Атка жеңил, тайгачак
Акылман баатыр эр Сыргак
Атын, тонун белгилеп
Айтып жүргүн анык таап
Экинчи сапта кырк киши
Эрендердин баары ушул
Кырк чоро болуп атанып
Кылымды бузган шер ушул.
Арбактуу баатыр атадын
Атышкан жоого бели ушул.
Арка жакта калың эл-
Айтылган ногой эл ушул.
Алмамбеттин Кулчоро
Айтып турган мен ушул.
Жанымда турган жайнаган
Жарагын күндө шайлаган

Кызыл буурул ат минген
Кыл мурутун ийилген.
Кошуунсуз жоону кулаткан
Коңурбайды сулаткан
Эки чоро эрчиткен
Энедей багып желчиткен
Эрегишкен душмандан
Эсебин колго беришкен
Агыштын уулу Толтойдун
Атын мага мингизген
Чынкожонун кара олпок
Канчорого кийгизген
Жетим калып жетилген
Кундактага кезинде
Онэки жылы тентиген
Ногойду кайра чогултуп
Калыбына келтирген.
Белин бекем бууган бул
Бээжинден жылкы кууган бул.
Алмамбеттин куну үчүн
Бээжиндеги беренден
Бешти өлтүрүп сууган бул.
Манастан жалкы тууган бул.
Баатырдын кунун кууган бул.
Коңурбайды өлтүрүп
Колун канга жууган бул.
Канчоронун агасы
Кулчоронун абасы
Айтылуу баатыр Семетей.
Айкөлүңдүн баласы
Баарысын бирден көрсөттүм
Көңүлө жат кылып
Эс токтотуп карачы
Кайталап баарын саначы | Сан

7.

Калтарбай жүргүн эсиңден
Зайып көрүш Манасты
Катарга кирип сен дагы
Калар жагыңа карачы
Калкка чыгат атагың
Кабыландын нускасын
Калың кыргыз элине
Калтырууга тарачы, — деп колдун

күңгөй жагын көрсөтүп, — Тээ тетиги маң-дайга караган калың эл Көңүрбайдын колу. Бизди куун келатат. Бирок биз эми тозуп туруп алдынан кайра сайып тым тыракайын чыгарып кетебиз. Андан качкан бойдон кетебиз.

— Эми Тыныбек, эртең конгон жериңде бир кара кой сойуп ат. Ошону Манас баатырдын арбагына атап койгун. Ошол кой сойгон жер-жердеги элге Манас баатырдан ырдап бер. Эгер баатырды айтып жүрбөсөң майып болуп каласың, — деп сөзүн бүтүрөөлекте Манас баатыр кылчайып карап, — Ой Тыныбек, бизден ушул жүрүшүбүздү таштабай айтып жүр, — деп карачганда көзүнө тик багып карайалбай „Макул баатыр" деп Тыныбек жерди карап калганда, — жүргүлө, эми тозуучу убак болуп калды, — деп күңгүрөнгөн айбаттуу каңырт угулуп, калың эл дүрбөп калды.

Жердин бети үйүгөн чаң болуп, кайда кеткени билинбей, жер дүңгүрөгөнсүп, калды.

Тыныбек чочуп ойгонуп караса, атынын жанында томогунун үстүндө өзү терден, алы куруп жылаңбаш, чарчагансып, жүрөгү түрсүлдөп жылаңаяк олтуруп калган

Караса таң жээктеп агара баштап калганын

көрүп, атымды отко койоюн деп, тери кургабаган, демигенип турган атынын жүгөнүн алып, кишени менен отко коюп, жүрөгү токтолбой ары-бери басып туруп, жер жарык көрүнгөндө баягы дөбөгө барайынчы деп жөнөп калды.

Дөбөнүн тегерегинде орто кемегедей жаки кобактын оозундагы аттардын издерин көрдү.

Түндөгү өзү турган жерге барса, чылапатлак кишинин изи бар. Өтүгүн чечип бутуна ченеп көрсө, кадимки өзүнүн изидей болуп көрүнөт.

Олтуруп, куран окуп, батакылып, дөбөнүн тегерегиндеги издерди көрүп, айран таң калып, күн чыгарга жакын калганда кайтып келип, атынын терип, сугарып бир аз чалдырып алып, жатакчылар менен коштошуп, жөнөп кетип бараткан уйкусу келип басыраалбай кишенин салып атын коюберип, Кызыл суунун боюна жатып уктап калды.

Түш оогон маалда, — Ой Тыныбек, турбайсыңбы, — деген үн чыгып, аттын дүбүртү келгендей болду.

Чочуп ойгонуп кетип эки жагын караса эч нерсе жок. Аттанып алып жүрүп олтуруп олтуруп, шалбаадагы жайылмачак таңылуу жатакчыга барып түштү.

Бөлсөө жерде олтурган бир топ элдин жанына барып олтурары менен он-онбеш чакты кой айдап кылыч асынган бир топ жигиттер келип, олтурган элдерге кымыз берип, — баатыр сен кайдан келдиң? Кайда барасың? Ким болосуң? Кимдин баласысың? — деп жоңу жайын сурашып биринен сала бири эрмектеп олтурушат.

Тынайбек жоңу жайын айтып болгондон кийин, — Эх мырза немене өнөрүң бар, — деп кымызга кызыгкан жигиттер кенече кылып оурай беришти.

Тынайбек Туяна дегенарым бар, — деп жооп берди. Эми.. Туянаңды айтып көрчү, угалык — дешип жан-алын койбой кыстаганда, — баатырлар Туяаны таңатканча айталмын. Анан үйгө кирип айтып берейин. Чарчап турам. Бир аз эс алып алайын, — деди.

— Жоок кичине айтып көрсөң. Жакшы болсо кой союп айттырабыз, — дешип, эриккен жигиттер жалаганда, бир топ абышкан бирөө кара чапанчан, узун бойлуу кара киши, — ой балдар, бул баламдан Туяна деген ыры бар турбайбы. Таңатканча ырдаймын деп олтурбайбы. Бир коңшулардан алып келип союп, бир коңураак үйгө кирип, балдардын баарын чакырып алып, койдун этин жеп, бул баламдын ырын угуп, эртең үшүү койдун эшинен жумушун коштоп ашар кылып бүтүрүп бербейсиңерби...

— Макул-макул абам ырас айтат. Токомдун үйүн тазалап, кийиз салып ошондо олтурабыз, — дешип, топтошуп турган койдон бир кара койду алып келишти.

Кара койду көргөндө Тынайбектин эсине түшүп, — Манас баатырдын арбагына атадым, — деп ойунда арнап олтурат.

Токтосун аксакалдын үйүнө чыкалып олтурушуп, — кана, кана баатыр өнөрүң болсо бал эми, — дешип карап олтурушту.

Тынайбек Туянаны айтайын деп оңтойлонуп — Ой Тынайбек! Манас баатырды айтпак эмес

белең,— деп аркасынан түртөт.

Чочуганынан Тыныбек эки жагын карап бир-дайын деп, Туяного калыкка,— Ой баатырдан айт,- деп дагы түртүнүп калат.

Караса киши жок. Тыныбектин бул ишин билген да киши жок. Тыныбек катуу кысталып айтпасын десе ~~Манас билбейт~~. десе, Манасты ырга салып айтууну тап-такыр билбейт. Билген ырын айтууга арка жагынан бир нерсе уруксат бербейт.

Кара терге чөмүлүп, алда кандай бир кысталган ишке калдым деп, терин шыпырып, өзүнөн-өзү кыйналып жатканын билбей,— Кана баатыр, кана сен качан ырдайсың. Таң да атып кала турган болду. Же бул элди шылдың кыласыңбы,— деп ар кимиси капааттап, жемелей баштады.

— Ой сен алды-артыңды карап эле койосуң, чынынан бар баласыңбы? Айтсаң айтпайсыңбы? Айтпасаң, айтпасаң бул койду толосуң,— деп ачуулана беришти.

Кысталга чыдабай,— Манас айтып беремби,— деп Тыныбек эки жагын карады.

— Ой боой бул эркүл чоң жомоктон баштамак болдуго. Жакшы болот. Манас айтып бер. Кана эми башта,— дешип, баштагыдан бетер ун-мун дешип элдин баары карап калгандан соң. Көзүн чылк жумуп алып,— Аа... деп Манасты баштап калды.

Эми не айтып жатканын өзү билбейт. Эт бышымга шакылдатып ырдап олтуруп, бир убакта талып жыгылып калды. Ырынын аяк жагында сөзү билинбей эле күлдүрөгөнүп калды.

Олтургандар,— атаа курган баланы ырдатабыз деп өлтүрүп алмак болдук беле...

жее бакшысымак болобу.— дешет. — 10 —
Коюңгула балдар, бул бала жаңыдан оолугуп жүргөн бала турбайбы, ишинин кылбагы бар. Эшиктерди жеп таркагыла,— деп Токтосун аксакал эшти чыгарып, элге берип, Тыныбекти ары-бери тарткылап, оюгото албай үстүн жаап коюп жатып калышты.

Эртең менен Тыныбек эс алып туруп калган Бирок өңү саргарып, бүткөн бою тырышкансып калгандай көрүнөт.

Токтосун,— балам сен эмне болдуң? ырдап жатып эле талып калдың, качандан бери ушундай болуп жүрөсүң?— деп сураганда,— Эй.. аба менден сөз сурабаңыз.— деп уялгансып, атына минип алып жөнөп кетет.

Тыныбек Караколго барып, атасы Жапынын жөнүндө чакырган судиядагы ишинен көп олжолуу болуп, эки-үч күнү Караколдо туруп, үйүнө кайтып бара жатып жолдо Манасты ырдай берген.

Төмөн бараткан жолочулар кошулуп алып, жогору бараткан жолоочулар кайра тартып Тыныбектин Манасын угуп, бир канча жерге ээрчип барып кайра тарткандары болгон.

Бирок, анда талыбай эле эки күн, бир түн жолдо ырдап барган Тыныбек үйүнө келип, кадимкидей эле мергенчилигин кылып жүрө-берди. Бирок, үйүндө ырдабайт. Талаада жүргөндө тынбай ырдап жүрүүчү болду.

Бул арада эки жыл өттү. Тыныбек,— Манасты ырдайт экен,— дейт деген ~~сөз~~ сөздөр ~~ар~~ ар жилден Жапыга угулду. Алачыгында жатып дагы укпай жатканда ырдаганын ата-энеси, айыл-апасы угуп жүрүштү.

Бир күндөрдө, элди чогултуп, айыл-апасын

~~Тыныбек~~ Балак ырчыга да барган.

ыйнаб алып. Жапы Тыныбектин Манасын ырдатып, бир түнү таңатканча ырдап, Тыныбек талып жатып, бир күн, бир түн өткөндөн кийин эле алып жүрдү. Тыныбектин манасчы боloруна көзү жетип, Жап ойлонуп, бул баламды Чоң манасчыларга жиберип алардан үлгү алдырып жана ырчыларга сынатып, баламдан көзүн ачып, анан эле ырдагандан кылайын,— деп кийим кечесин жамап-жазгап, аты-тонун түзөгөнүн берип, Чоңбаш деген манчыга жиберди.

Чоңбаш кандай ырчы эле дегенде, Чоңбаш Кыргыздын эң алдыңкы жомокчусунун бири эле.

Чоңбаштын айткан жомогу ай.. дегенде элдин оозунан көк түтүн буркурат эле. Тыныбек Чоң башка барып эки айча жүрүп келди. Чоңбаштан үйрөнүп келдим деп Манастын Койсу бир окуяларынан ырдап берет.

Онбеш күнчө кийик уулап, мергенчилик кылып, бештеген, ондогон кийиктерди атып келип үйүнө берип, кайра дагы Чоң башка кетет.

Кайра барып Чоңбашты ээрчип, атын токуп, ырдаганда ырын угуп, ырдабаганда Манастын тарыгынан сурап алып, үч айча бирге жүрүп, көп түшүк алып келди.

Андан кийин Кол башында Акылбек Келдибек деген жомокчулар бар деп угуп, Колбашына барып буларды көрүп, анда бир айча жүрүп, бул ырчыларды Чоңбашчалык ырчы эмес экен деген сынды берип келди.

Тыныбек Балык ырчыга да барган

Андан дагы Манастын тарыхын көп сурап, кээси бир жерлеринен пайдаланган.

Кыска айтканда, Тыныбек өз тушундагы Кыргыз элинин Манасчыларынан көпчүлүгүн көрүп, кээси бирлери менен сабакташ болуп бири- биринен үлгү алышкан.

Тыныбек жыйырма беш жашында Кыргыз элинин дурус манасчысынан бири болуп эсептелген.

Бул учурларда колбашында Назар өрчы Манасты жакшы айтат деп көпчүлүгү айтып, Жоок, Тыныбек жакшы айтат деп Чыныбай айтып Мелдеш койушуп ~~коюшуп~~, Кимиш чатырап Тыныбекти Караколго чакыртып алып, Назар менен ырдаштырып көрүшкөн.

Бирок, бул ырчыларга Манастын өлгөнүнөн тартып, Манастын күмбөзүнүн салынып бүткөн жерине чейин гана айткыла,— деп өлчөм кылып беришкен.

Назар бир жарым күн ырдап бүтүргөн. Бул киши күмбөздү Надыр деген устага салдырган.

Экинчи күнү Тыныбек ырдап дагы бир жарым күндө бүтүргөн. Тыныбек күмбөздү Наманкендин устунда, Анжыяндын астындагы кызыл арстан эменге салдырган.

Манастын күмбөзүн же өлүя салбас, же ушундай бир эмен салбаса, мынча кылымга ал күмбөз турар бел,— деп Чыныбай-жеңди болуп, жүз сом, бир ат маркасын беришкен.

Бирок, ал кезде көрмөгө алганда бир койго бир сом алуучу. Ошол убакыттан тартып Кыргыздын чоң манаптары чоң байлары Тыныбекти чакыртып алып, бир ай, эки ай ырдатып алып туруп кетиргендери болгон. Мисал үчүн. Шабдан, Байтик, Өзбек тер,

Токмоктогу Сооронбайдын багы деген жерде, чоң топ болуп, ошондо чакыртып алып, отуз күн удаа тындырбай ырдатышкан.

Кайсы бир жерлерде, — Тыныбек бул Манасты сен кандай кылып айтып калдың? Кимден үйрөндүң?, — деген суроолор болгон.

Анда Тыныбек, — бул Манасты көп кишилерден сурап, жана көп улама адамдардан угуу менен толуктап айттым. Бирок ырдаган учурларда өзүм арасында жүргөндөй болуп турдуу окуяларын элестетип кетем, — деп жоо берген.

~~Тыныбек үйүндө бир-эки ай туруп кал~~ -

Сенден үйрөнүп жүргөн кишилер барбы деген суроолор болгондо, — менден үйрөнүп сурап алып, жазып алып, жүргөндөр бар. — Алар ким деген суроого, — Сагынбай, Калыгул, Тоголок молдо, Касымбай, Байбагыш, Кожоберди, Боцузбай, Жакып жана башкалар бар деп жооп берген.

Тыныбек үйүндө бир, эки ай туруп калган күндөрүндө, Манасты ырдабай калганда, өз ырын өзү сагынып калгандыктан, айыл-аймагын жыйнап алып, өз үйүндө ырдап берип жүргөн.

1898-жылдарда Нарын участкобайы Манас, Семетейден жазып бер деп буйрук кылганда Тыныбек Семетейден жазып берген. Бирок жаздырып алууда кандай болуп чыгарлыганын түшүнүк албагандыктан, — толук жазып бергеним жок, — деп Тыныбектин айткандары бар. Ал жазып берген Семетей, Казан басмасында арабча тамга менен басылып чыккандары бар.

Тыныбек, — ушул манасты ырдаган ырымдын аржагында малдуу болуп, жана бий болуп да турдум, — деп айткандары болгон.

1902 - жылында Нарындан „Байдуул түшүк" деген жеринде ооруп жатып, баласы Сооромбай. Жээни Бай Байбагышты ырдатып көрүп, — балам Сооронбай сен көп арбыта албадыңго. Байбагыш болсо, дурус жомокчу болуп калган экен, — деп сын берип олтуруп, өзү демигип ороң жатып, — Кайран баатыр. Кайран Манас баатыр кош, — деп ырдаганы:

Ырдасам элим кубанган
Башкымды элге чыгарган.
Ырысы болуп мен үчүн.
Дөөлөткө сыймык уланган.
Козандаган калың журт
Коныгу беле кумардан.
Баатырдын атын укканда
Барлык эл сүйүп чакырган.
Тарыгычусуң угууга
Талайлар кишин чаптырган.
Таштабай айттым сөзүңдү
Өзүмө- өзүң таптырган.
Тагдырга жакын болгон бейм.
Таныл барам акылдан.
Кыргызга нускам калбады.
Кыраан Манас баатырдан.
Армандым ушул калайык.
Арбактуу эрди таштабай
Айтса экен элим артымдан, — деп Тыныбек сөзгө келалбай, эси оогондой болуп, Олтургандар менен кош айтышып, 1902- жылдын сентябир айында, Тыныбек Элуалты жашында өлгөн.

Тыныбек өлгөн күнү, түнкү саат он болгон чамасында, жаркырап тийип турган ай улам-улам кичиргенден, кичирейип барып караңып ай тутулуп калганда эл чуркуроп азан айтып жиберген.

Бир убактыларда айдын томдосу чыгып кыргыл тартып тиши туруп кара ай батып кеткен.
— Тыныбек качан өлдү эле? — деп карылар бирибиренен сурашканда, — баягы ай тутулганда өлбөдү беле, — дешип белгилешип жүргөндөрүн уккан биз, деп бул айтылган Тыныбектин тарыгын, Тыныбектин баласы Соорномбай айтып жүрүүчү.

Жазып, жыйнаган

Актан Тыныбеков.

25 — Октябрь 1938 — жыл.

Эскертүү:
Бул Тыныбектин экинчи тарыхы болуп жазылды. Себеби: бул сөздөр дагы элдин оозунда айтылып калгандыктан.

Көчүргөн
Мураталиев Маматкул.

15/XII - 71 - жыл

Шаар Фрунзе.

ОБЩЕСТВО СЛЕПЫХ ЛАТВ. ССР
РИЖСКОЕ
УЧЕБНО-ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ
ПРЕДПРИЯТИЕ-ИНТЕРНАТ
АРТИКУЛ 5104 ЛАТ ЦЕНА 7 КОП.
ОСТ 81-102-76

МОСКВА
Арт. 2294
Цена 60 коп.